

Dobrzycka, Irena

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa : Sprawozdania z działalności Wydziałów : Wydział I językoznawstwa i historii literatury : Streszczenia : Muriel Spark na tle powojennej powieści angielskiej

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 52, 126-127

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

szewskiego i Rittnera zupełnie odmiennie. Strzeżmy się zatem przed podejmowaniem w tym zakresie jakichkolwiek zbyt pochopnych, jednoznacznych uogólnień.

Ewa Rzetelska-Feleszko

DZISIEJSZA SYTUACJA JĘZYKOWA NA ŁUŻYCACH

W wykładzie przedstawione zostały rezultaty naukowych wyjazdów Autorki na Łużyce z lat 1988 i 1989.

Liczba Łużyczan (około 60 000) używających rodzimego języka szybko spada. Równocześnie zmniejsza się zakres użycia języka łужицкого. Występuje przy tym wyraźna różnica pomiędzy obszarem zamieszkałym przez ludność katolicką, gdzie język i poczucie narodowościowe dobrze się utrzymują, a terenami o ludności ewangelickiej, gdzie i język, i kultura łужицка zamierają. W wykładzie przedstawiony został zakres utrzymywania lub zaniku języka łужицкого w różnych sferach życia na przykładzie dwóch wsi: katolickiej (Rózzant) i ewangelickiej (Malesecy).

Szczególnie interesujące okazały się różnice w zakresie używania (lub zaniku) imion i nazwisk łужицких. We wsi ewangelickiej, pod wpływem czynników zewnętrznych, ale także w wyniku słabości grupy łужицкой, rodzime formy imion i nazwisk wychodzą z użycia, pozostają zaś jedynie formy zgermanizowane. We wsi katolickiej funkcjonują równoległe dwa kody nazewnicze: łужицки i niemiecki.

Również zbadanie leksykalnych pożyczek niemieckich w dialektach (na materiałach łужицкого atlasu gwarowego) wykazało wyraźne różnice liczbowe pomiędzy wsiami obszaru katolickiego i ewangelickiego.

Sprawą, o której w NRD niewiele się mówiło, a która stanowi dla Łużyczan i ich tożsamości szczególnie silne zagrożenie, są odkrywkowe kopalnie węgla brunatnego. Zlokalizowane są one w różnych częściach obszaru łужицкого, niszczą zaś całe wsie i ich kompleksy, przyczyniając się do dezintegracji i szybkiej germanizacji ludności łужицкой.

Zagrożenie to systematycznie się rozszerza, obejmując coraz to nowe tereny. W perspektywie rysuje się zniszczenie ostatniego bastionu Łużycyzny — katolickiej części Górnych Łużyc.

Irena Dobrzycka

MURIEL SPARK NA TLE POWOJENNEJ POWIEŚCI ANGIELSKIEJ

Twórczość Muriel Spark (ur. 1918) w znacznej mierze jest reprezentatywna dla powojennej powieści angielskiej, jest powiązana z jej nurtami i tendencjami. I tak — najambitniejsza jej powieść *The Mandelbaum Gate* (1965) jest epickim obrazem Jeruzolimy z 1961 r., mniej rozbudowana aniżeli sagi C. P. Snowa,

O. Manning czy A. Powella, ale tak jak one łączy zagadnienia moralne z politycznymi. Podobnie czynili G. Greene, E. Waugh, W. Golding. Z problematyką społeczną Młodych Gniewnych (K. Amis, J. Wain i J. Braine) kojarzy się obraz slumsów edynburskich w książce *The Prime of Miss Brodie* (1961). Popularny nurt fantastyczny jest u M. Spark nieco odmienny. W krótkiej powieści *Memento mori* (1959) pensjonariusze domu starców są nękani anonimowymi telefonami przypominającymi im nieuchronną śmierć. Tajemnica nie jest wyjaśniona, sugeruje się ingerencję sił nadprzyrodzonych. Szczególna struktura cechuje *Not to Disturb* (1971) i *The Driver's Seat* (1970). W pierwszej z nich mamy obraz działań reporterów, fotografów, przygotowujących reportaże z potrójnego morderstwa, jeszcze zanim zbrodnia została popełniona. W tych i innych książkach Muriel Spark stosuje postmodernistyczną technikę niekonwencjonalnej narracji à la B. S. Johnson, J. Fowler, W. Golding. Nie brak w twórczości M. Spark modnej powieści autobiograficznej i autotelicznej np. *Loitering with intent* (1981) i *A far Cry from Kensington* (1988). Aspekty satyry można znaleźć w wielu powieściach np. *The Public Image* (1967), *The Abbess of Crewe* (1974), groteska o skandalu Watergate, *The Takeover* (1976), *Territorial Rights* (1979). Nie ma natomiast w twórczości Spark tak modnej obecnie (por. pornograficzne książki D. M. Thomasa i A. Carter) tendencji erotycznej. Wątki o charakterze przemocy, okrucieństwa i erotyki są zwykle stonowane i przedstawione z dystansem. Styl pisarski cechuje skłonność do zwięzłości, obrazowości i, tak bardzo ceniony obecnie, humor.

Jerzy Axer

MIEJSCE FILOLOGII KLASYCZNEJ WE WSPÓŁCZESNEJ HUMANISTYCE

Zmiana miejsca filologii klasycznej wśród nauk humanistycznych jest w znacznym stopniu konsekwencją upadku autorytetu antyku jako uprzywilejowanego fragmentu dziejów naszej cywilizacji. W ciągu minionych pięćdziesięciu lat dyscyplina ta z uprzywilejowanej pozycji królowej nauk filologicznych i (obok historii) najważniejszej gałęzi humanistycznych badań zesłała do rangi wąskiej specjalizacji. Zmieniła się „sylwetka duchowa” uczonych uprawiających tę specjalność, radykalnie zawęził się też krąg czytelników i słuchaczy zainteresowanych ich pracami.

Nastąpiło wyraźne zróżnicowanie metodologiczne. Znaczną część tego środowiska — u nas i na świecie — cechuje silny konserwatyzm, nakazujący uparte trwanie przy metodach wypracowanych w okresie największej świetności filologii klasycznej (schyłek XIX w.) i *splendid isolation* od nastrojów panujących w innych środowiskach uprawiających dziś badania humanistyczne. Z drugiej strony coraz silniejsze są tendencje do sięgania po doświadczenia neofilologii w zakresie teorii literatury (problematyka intertekstualności, poetyka odbioru, hermeneutyka), językoznawstwa ogólnego, teorii komunikacji, a także antropologii i historii (zwłaszcza historii mentalności i socjologii kultury).